

Summary
N.V.Lysenko

Modern Childhood in Ukraine: Strategies and Tactics of Movement to the Future

The problem of modern childhood development in Ukraine under the conditions of realization of the modern family upbringing in the period of Ukrainian state formation are revealed in the article. The analyses of the results of the department of the theory and methodics of preschool education of Pedagogical Institute of V.Stefanyk Prykarpats'kyi National University is given.

Key words: childhood, pedagogical culture, closed system, real life.

Дата надходження статті

„10” жовтня 2008 р.

УДК 371.134 + 373.21

Л.А.МАШКІНА,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

Використання технології контекстного навчання в процесі професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти

В статті висвітлено теоретичні засади використання технології контекстного навчання в процесі підготовки фахівців з дошкільної освіти. Показано сутність вищезазначеної технології, її види та моделі, в результаті використання яких забезпечується якісна професійна діяльність майбутніх вихователів. Особлива увага приділена таким навчальним моделям, як семіотична, імітаційна та соціальна.

Ключові слова: технологія контекстного навчання, фахівець з дошкільної освіти, моделі контекстного навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку освіти професійна підготовка та виховання кадрів є одним із вагомих завдань розвитку суспільства. Для ефективного розв'язання нагальних проблем економіки, політики та культури рівень професійної підготовки нового покоління фахівців має відповідати найважливішим вимогам сьогодення. Освіта, особливо вища, розглядається як провідний фактор соціального й економічного прогресу. Причина такої уваги полягає в розумінні того, що найважливішою цінністю та основним капіталом сучасного суспільства є людина, схильна до пошуку та засвоєння основ знань і прийняття нестандартних рішень.

Процес отримання освіти – одне з найважливіших людських прагнень. Освіта є надзвичайно складним процесом залучення та внутрішньої взаємодії між процесом навчання, намірами педагога та його діями, індивідуальними особливостями особистості дитини, її культурою й основами виховання, зумовленими середовищем і безліччю інших змінних величин.

Успішний педагог повинен бути саме тим, хто розуміє всі складнощі процесу навчання та може, відповідно до цих знань, діяти так, щоби забезпечити студентам можливості для правильного прийняття рішень.

Сучасний розвиток суспільства потребує нової системи освіти – інноваційного навчання, що сформувало б у студентів здатність до проєктивної детермінації майбутнього, відповідальність за нього, віру в себе та власні професійні здібності й можливість впливати на власне майбутнє [4].

Підготовка фахівців спеціальності „Дошкільне виховання” є пріоритетною, оскільки дошкільна освіта – перша ланка у неперервній системі освіти і від того, який старт буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка його розвитку, життєві установки та світорозуміння дорослої людини.

Модернізація змісту дошкільної освіти – важливий чинник розвитку системи національної освіти в цілому, реалізує її нові цінності, забезпечує гуманістичну спрямованість, створює передумови для розгортання творчих можливостей педагогів, надання процесу оновлення комплексного, поступального і системного характеру [5].

Важливо, щоб педагоги підійшли до нових умов не зі старими звичками, вміли вийти з консервативної колії, бо як неможливо відкрити старим ключем сучасний замок, так педагогові зі старими звичками неможливо відчинити двері у майбутнє.

Головна мета національної дошкільної освіти – створити сприятливі умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку в неї ціннісного ставлення до світу Природи, Культури, Людей, Самої Себе.

Пріоритетами державної політики в розвитку дошкільної освіти у XXI столітті є: її особистісна орієнтація; формування гуманістичних цінностей; оновлення принципів, змісту та освітніх технологій; орієнтація на формування життєвої компетентності дитини; забезпечення фізичного, психологічного та морального здоров'я; творча самореалізація педагогів та ін. [5].

Своєчасно помічати нові тенденції, брати до уваги реальний життєвий контекст, рахуватися з вимогами нової епохи, поєднувати в собі гнучкість з чіткою педагогічною позицією – важлива умова професійного та особистісного самовдосконалення педагога, дошкільної галузі, оптимізації його діяльності. А це, в свою чергу, формує соціальне замовлення на нові підходи в системі вищої освіти, результатом яких має бути формування компетентного, конкурентноспроможного фахівця. Стратегічним напрямком модернізації вузівської освіти є використання технології активного навчання, яке ставить за мету підготувати студентів до використання методів прогнозування, моделювання і проектування в житті та професійній діяльності, до участі в процесі прийняття важливих рішень на різному рівні [1].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Результати аналізу психолого-педагогічної літератури з проблем підготовки фахівців у вищій школі (Л.В.Артемова, В.І.Бондар, М.Б.Євтух, І.А.Зязюн, Н.Г.Ничкало, І.П.Підласий та ін.) дають підстави стверджувати, що в цій системі відбулися кардинальні перетворення. Зокрема, вони стосуються змісту освіти, проблем формування компетентності майбутніх педагогів, впровадження нових технологій. Інноваційний підхід до навчання студентів в психолого-методологічному і дидактичному аспектах знайшов відображення в роботах С.У.Гончаренка, М.В.Кларіна, Г.К.Селевка, В.А.Сластьоніна та ін. Досліджувана нами проблема є складовою частиною загальної системи підготовки педагогічних кадрів, великий вклад в яку внесли А.А.Вербицький, Л.С.Подимова, Н.Ф.Тализіна та ін. [2]. Деякі питання впровадження окремих активних методів в практику роботи вищої школи висвітлені в дослідженнях І.П.Підласого, О.Я.Савченко, Д.В.Чернилевського та ін. [7]. Особистісно орієнтований підхід до студентів на основі інтерактивних технологій показано у працях Л.В.Артемової [1].

Але в науковій літературі недостатньо відображено теоретичні засади використання технології активного (контекстного) навчання у підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Формулювання цілей статті... Мета статті – висвітлити теоретичні засади використання технології контекстного навчання в процесі підготовки фахівців з дошкільної освіти, зокрема охарактеризувати сутність вищезгаданої технології, її особливості та моделі.

Вклад основного матеріалу... Конструювання навчального процесу в сучасній педагогічній літературі розглядається з двох позицій: навчання через інформацію і навчання через діяльність. Щоб стати теоретично і практично компетентним, студенту потрібно зробити у своїй свідомості подвійний перехід: від знака (інформації) до думки, а від думки до дії і вчинку. Перехід від інформації до її застосування опосередковується думкою, що і робить цю інформацію осмисленим знанням. Таким чином, щоб одержати знання усвідомленого відображення дійсності, інформація із самого початку повинна пристосуватися до дії і вчинку, засвоюватися в їхньому контексті. Контекстне навчання, за визначенням А.А.Вербицького, це – моделювання предметного і соціального змісту майбутньої діяльності, що забезпечить активність студентів [2].

Досліджувана нами технологія активного навчання спрямована на те, що „школа пам'яті” поступається місцем „школі мислення”, дослідницькому підходу до засвоєння теорії, професійної і соціальної практики; здійснюється перенос акценту з навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність студента. Освітній процес розглядається як міжособистісна взаємодія і діалогічне спілкування в системах „викладач – студент”, „студент – студенти”, що організується для досягнення мети – формування теоретичного і практичного мислення, розвитку особистості майбутнього фахівця.

Говорячи про активне навчання, вчені (Н.В.Борисова, М.В.Кларін, І.П.Підласий) насамперед мають на увазі нові форми, методи і засоби, що одержали назву „активних”: проблемні лекції, семінари-дискусії, розбір конкретних виробничих ситуацій, методи математичного моделювання за допомогою комп'ютера, різного роду навчальні ігри. В активне навчання включають також різноманітні форми навчально- і науково-дослідної роботи студентів, комплексне курсове і дипломне проектування, виробничу практику, нові інформаційні технології і т.п. [7].

За допомогою різного роду педагогічних інновацій відбувається трансформація традиційного пояснювально-ілюстративного типу навчання у принципово новий тип, що характеризується насамперед процесами інтеграції навчальної, наукової і практичної діяльності студента, створенням психолого-педагогічних умов розвитку творчої індивідуальності майбутнього фахівця.

Однак становлення нової освітньої парадигми здійснюється переважно в емпіричному досвіді викладачів. Без орієнтації на відповідну психолого-педагогічну теорію активне навчання може розділити долю багатьох новацій, що перетворилися лише в один з елементів старої, доброї традиційної системи, як це відбулося, наприклад, із програмованим навчанням.

Найбільш відповідною потребам модернізації освіти є, на нашу думку, теорія діяльності (Л.С.Виготський, С.Л.Рубінштейн, А.Н.Леонтьєв, П.Я.Гальперин, В.В.Давидов, Н.Ф.Тализіна та ін.).

Відповідно до діяльнісного підходу засвоєння змісту історичного досвіду здійснюється не шляхом передачі інформації про нього людині, а в процесі її власної активності, спрямованої на предмети і явища навколишнього світу, що виникли в людському суспільстві, створені розвитком культури [7].

Поняття діяльності, на якому ґрунтується і контекстний підхід, давно і міцно ввійшло в педагогіку. Але, як відзначає В.В.Краєвський, при переході від навчання до діяльності, залишаючись у рамках навчання, ми маємо справу не з реальною професійною практикою, а з її теоретичними, інформаційними знаковими моделями, схемами, загальними принципами, не з формами організації діяльності майбутнього вчителя, а з формами організації навчальної роботи студентів [7]. На думку вчених (Є.М.Кларін, Д.В.Чернилевський) цикл навчання починається тут не з пред'явлення готової інформації, а зі створення проблемної ситуації, яку студенту необхідно вирішити самому чи за допомогою викладача [3].

Модель навчальних дій майбутнього фахівця в цьому випадку, за дослідженням А.А.Вербицького, буде відображати свій прототип – реальні дії і вчинки фахівця: постановка задачі, аналіз обстановки (позиція теоретика) – рішення (практик) – доказ істинності рішення (теоретик) [2].

Це і є узагальнена модель організації пізнавальної діяльності студента в активному навчанні контекстного типу, що припускає включення його самостійного мислення від зародження у свідомості проблемної ситуації до знаходження способів вирішення навчальної проблеми і доказу правильності рішення.

Моделюється не тільки технологічна сторона діяльності фахівця, коли задається предметний контекст (система предметних дій), але і її соціальна сторона – діалогічні відносини, вчинки в процесі спілкування по вирішенню проблемних ситуацій (соціальний контекст). Підкоряючись нормам компетентних предметних дій і нормам відносин людей у ході аналізу і вирішенню професійно-подібних ситуацій, студент формується і як фахівець, і як член суспільства, чим досягається єдність навчання, виховання і розвитку.

У контекстному навчанні: 1) майбутній фахівець з дошкільної освіти із самого початку ставиться в діяльнісну позицію, оскільки навчальні предмети представлені у вигляді предметів діяльності (навчальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної) з визначеним сценарієм їх розгортання, динамізації; 2) включається весь потенціал активності студента – від рівня сприйняття до рівня соціальної активності по прийняттю спільних рішень; 3) засвоєння знань студентами здійснюється в контексті вирішення ними майбутніх професійних ситуацій, представлених у навчанні в дидактично обґрунтованій модельній формі; 4) активність студентів носить як індивідуальний, так і колективний характер, що обумовлює формування ділових і моральних якостей особистості майбутнього фахівця; дозволяє кожному виконувати навчальну функцію стосовно інших студентів; 5) логічним центром педагогічного процесу стає не організація засвоєння навчальної інформації, а сама особистість майбутнього вихователя, що розвивається; 6) навчально-виховний процес у модельній формі відображає сутність явищ, що відбуваються в науці, в дошкільному закладі й у суспільстві; тим самим вирішується проблема інтеграції навчальної, наукової і професійної діяльності студентів.

У контекстному навчанні здійснюється своєрідна реконструкція педагогічної професії у формах навчальної діяльності, що динамічно перетворюються від початку до кінця навчання студента.

У дослідженнях А.А.Вербицького виділено три базових форми діяльності: навчальна діяльність академічного типу (власне навчальна діяльність) з ведучою роллю лекції і семінару, квазіпрофесійна діяльність (ділові й інші ігрові форми), навчально-професійна діяльність (виробнича практика, «реальний» диплом) і проміжні форми, у якості яких можуть виступати будь-які, що відповідають реалізації цілей і специфіці змісту освіти. У формах власне навчальної діяльності відтворюється, головним чином, процедура передачі і засвоєння інформації. Однак уже тут, особливо на проблемній лекції чи семінарі-дискусії, намічається контекст майбутньої професійної діяльності: моделюються дії фахівців, що обговорюють теоретичні, суперечливі по своїй суті питання і проблеми [2].

Сутністю квазіпрофесійної діяльності студентів є відтворення в аудиторних умовах і на поняттєво-практичному рівні умов і динаміки дошкільного закладу, взаємовідносин дітей та вихователів. Найбільш представницькою формою квазіпрофесійної діяльності є ділова гра, у якій за допомогою імітаційної й ігрової моделей відтворюється предметний, соціальний і психологічний зміст праці дошкільного педагога, задається контекст його професійної діяльності.

У формах навчально-професійної діяльності студенти, приймаючи участь у наукових дослідженнях, працюючи в дошкільних навчальних закладах, готуючи дипломний проект по реальній тематиці і навіть упроваджуючи його у практику, залишаються в позиції студентів й у той же час працюють з дітьми, дізнаються про нове і застосовують раніше отримані знання.

Перехідними формами виступають нові і традиційні: лабораторно-практичні заняття, імітаційне моделювання на персональному комп'ютері, розбір конкретних ситуацій, розігрування ролей, курсове проектування, спецкурси і спецсемінари та ін.

Зміст контекстного навчання проектується не у вигляді знакової системи, а як предмет

навчальної, квазіпрофесійної і навчально-професійної діяльності з використанням трьох навчальних моделей: семіотичної, імітаційної, соціальної (А.А.Вербицький, Н.Ф.Тализіна) [2].

Семіотичні навчальні моделі включають систему завдань, що припускають роботу з текстом як семіотичною системою, що забезпечує переробку знакової інформації.

В імітаційних навчальних моделях навчальні завдання припускають вихід студента за рамки власне текстів як знакових систем шляхом співвіднесення «інформації, що вичерпується» з них, із ситуаціями майбутньої професійної діяльності, де ця інформація є функцією засобу її регуляції [6].

Нами було проведено анкетування слухачів магістратури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії щодо використання у їх професійній підготовці традиційних технологій та технології контекстного навчання. Більшість опитаних (54 %) ратує за технології активного навчання; інші (46 %) вважають, що потрібно дотримуватись традиційних підходів з елементами контекстних. Дані дослідження свідчать, що вигідно виділяються майбутні фахівці з дошкільної освіти першої групи слухачів магістратури, про що свідчать виступи на студентських наукових конференціях, дипломні роботи, педагогічна практика, а також призові місця на Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт.

Висновки... Отже, тенденції розвитку сучасної вищої освіти визначають якісно нові технології підготовки студентів до професійної діяльності. В аспекті нової освітньої парадигми найбільш пріоритетною є технологія контекстного навчання, процедура якого спрямована на використання моделювання майбутньої діяльності, що забезпечить творчу активність, професійну та інноваційну компетентність випускників вищих навчальних закладів зі спеціальності „Дошкільне виховання”.

Перспективи подальших розвідок... Перспективи подальших розвідок у напрямі впровадження контекстного навчання ми вбачаємо у розробці науково-методичного забезпечення цієї технології та прикладних аспектів її втілення в практику роботи вищої школи в процесі підготовки фахівців дошкільної сфери освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : [навч.-метод. посіб.] / Артемова Л. В. – К. : Кондор, 2008. – 272 с.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / Вербицкий А. А. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.
3. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике. – Рига : Эксперимент, 1995. – 176 с.
4. Кнодель Л. В. Педагогіка вищої школи : [посіб. для магістрів] / Кнодель Л. В. – К. : Вид. Паливода А.В., 2008. – 136 с.
5. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : [навч.-метод. посіб.] / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. ж-лу „Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
6. Подьмова Л. С. Введение в инновационную педагогику. – Курск : КГПУ, 1994. – 120 с.
7. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

Анотація

Л.А.Машкина

Использование технологии контекстного обучения в процессе профессиональной подготовки специалистов по дошкольному образованию

В статье освещены теоретические основы использования технологии контекстного обучения в процессе подготовки специалистов дошкольного образования. Раскрыто сущность вышеуказанной технологии, её виды и модели, в результате использования которых обеспечивается качественная профессиональная деятельность будущих воспитателей. Особенное внимание уделено таким учебным моделям, как семиотическая, имитационная и социальная.

Ключевые слова: технология контекстного обучения, специалист дошкольного образования, модели контекстного обучения.

Summary

L.A.Mashkina

The usage of technology of contextual teaching in the process of professional training of specialists in the sphere of pre-school education

The article deals with the problem of the theoretical aspects of usage of the technology of contextual teaching in the process of training of specialists of pre-school education. The essence of the above mentioned technology, its forms and models are revealed. As a result of its usage, qualitative professional activity of the future teachers is provided. The special attention is paid to such training models, as semiotical, imitational and social.

Key words: technology of contextual teaching, specialist of pre-school education, models of contextual teaching.